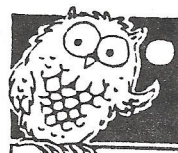


1994. 21



ראיון

לרגל 50 שנה לעלייתם ארצה - שוחחתי עם הרמן ולילו טל, ונח
עם לילו כהן, על דרכם ארצה.

הרמן מספר:

נולדתי באמסטרדם, בשנת 1923. כנער, השתייכתי לתנועת הנוער
הסוציאל דמוקרטי.

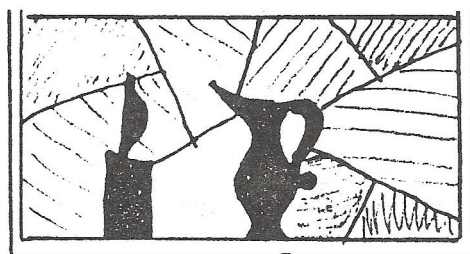
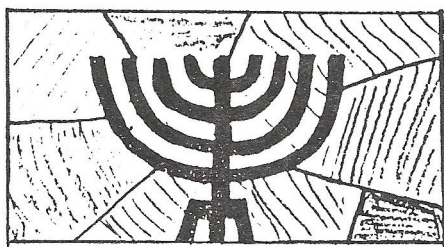
כשנכנסו הנרמנים להולנד, התחילו פעולות בלתי-לגאליות:
הודפס עיתון בלתי ליגאלי, ואני הייתי ממחלקיו. ביום הולדתי
ה-18, הוזהרתי שאחד החבר'ה שלנו נתפס עם רשימת שמות, וכך
נאלצתי לברוח מהבית. את החבר שסיפר לי על הבחור שנתפס עם
הרשימה - תפסו והוציאו להורג.

כמה ימים לאחר שברחתי מהבית - נכנסו אנשים, עשו חיפוש, אך
לא מצאו דבר, ולכן הלכו. לא ברור מי היו ומה חיפשו. מאז לא
ישנתי בבית.

לאחר זמן מה, קיבלתי הודעה מאבי, להיפגש עם הרוקחת,
בבית-המרקחת, שברחוב מגורי. בהודעה נמסר שהיא תמצא לי מקום
בטוח. הרוקחת שלחה אותי אל מקום מחוץ לאמסטרדם, משם נאלצתי
ללכת לאחר זמן קצר, ולחזור הביתה.

קיבלתי מקום מסתור אחר. עד שתפסו אותי ועוד 7 אחרים. לילה אחד שהיתי במשטרה, ואח"כ שבוע בבית-הסוהר. משם הועברנו למחנה ווסטרבורק, שם זכיתי לעבוד בחוק, בחקלאות, או בתוד המחנה, כסבל מזוודות העוזר ללאנשים שיצאו למחנות המוות ברכבות. כ-16 חודש ישבתי במחנה, ולאחר-מכן התחלנו לחשוב על בריחה.

הבעיה היתה שהגרמנים איימו, שעל כל אחד שיברח - יוצאו 10 אנשים להורג. התחלנו לחשוב על דרכים איד לברוח בלי שידעו



שברחנו. במחנה היו לאנשים שני סוגי תעודה: צהובה וכחולה. האנשים להם היתה תעודה צהובה - יכלו להיכנס ולצאת מהמחנה ללא רישום. הדבר הראשון שעשינו, היה להשיג תעודה כזאת. גנבתי תעודה כזאת, והמחתרת ההולנדית, בראשות ווסטרוול - דאגה לשכפלה.

וכך התבצעה הברחת האנשים החוצה, לידי המחתרת ההולנדית. בעת האקציה - פיננו ברכבות מהמחנה לברגן-בלזן, קיבלו הסבלים סרט לענוד על הזרוע "סבל". לא תמיד החזרנו את הסרט, וכך היו לנו סרטים עודפים. שאלו אותי אם אני מוכן להוציא בחורה מהמחנה. זה היה הנסיון הראשון. הבחורה התנדבר לצאת ב"אקציה", עלתה לרכבת ושם סימנה עצמה כ"סבל", והמשיכה לרדת ולעלות עם מזוודות כשעל זרועה הסימן. בסוף, כשהרכבת יצאה, היא הייתה כביכול עליה, ולא חסרה במחנה. כמובן שעכשיו יכלה להצטייד בתעודה הצהובה, ולצאת מהמחנה בלא מפריע.

כמובן שכשהגיעה הרכבת לברגן-בלזן - נענשו האנשים על כך שמישהו נעדר. אני ברחתי בערך באותה השיטה.

עבדתי מחוץ למחנה, ובאה אשה ושאלה, אם אני מכיר אדם מסויים, וביקשה ממני להעביר לו מכתב (מראש כבר הוכנה תעודה מזוייפת). במכתב היה כתוב, שמחר יחכו ל-2 אנשים.

כך יצא שהתנדבתי לצאת מווסטרבורק במשלוח "יוקרתי" לטרזינשטדט, עם חבר. שמנו על עצמנו ברכות, סרט "סבל", ולאחר העבודה יצאנו את המחנה עם התעודה הצהובה. בחוק חיכינו כמה שעות, עד שבאו שני רוכבי אופניים, שהרכיבו אותנו עד לתחנת הרכבות.

- וזמן סיפר, שאפילו אם כבר ברכת, היתה קיימת בעיה של החזיים מחוץ למחנה. והיה קשה מאד להסתדר אם לא התארגנו טון המזותרות.

ברכבת נסענו להאג, והמשכנו להתגלגל ברכבות, אוטובוסים ולינה במלונות עד לטולוז. בכל פעם נפגשנו עם אנשי קשר, שמסרו לנו תעודות מתאימות וכרטיסים לנסיעות. בפריס הצטרכנו להשיג אישור בכתב, שאנו גרים במלון זה, וכך זכינו בתלושי אוכל וסיגריות - בהם ניתן היה לממן כרטיסים לעוד בורחים.

בטולוז נשארתי זמן רב, עד שנמצאו נעלויים במידה 45, על מנת שאוכל לחצות את הפירנאים, והחבר שיצא איתי מהולנד כבר המשיך בלעדי, ואילו אני נשארתי לעבוד אצל איכר בניסור עצים וברעיית פרות. כשסוף סוף נמצאו הנעלויים המבוקשות, הגיע איש קשר מהרזיסטנס הצרפתי, ולקח אותי קרוב לפירנאים, שם התקבצה קבוצה שהייתה ברובה מהרזיסטנס, והתחלנו להעפיל לפסגה. אני שיערתי שזה יקח כשעתיים, שלוש... אך לאחר יום, יום וחצי, לא נראה שאנו מתקדמים כלל. לאחר יומיים הגענו לגבול עם ספרד, שם נתנו למורה הדרך נשק וכסף, להחזיר חזרה לצרפת.

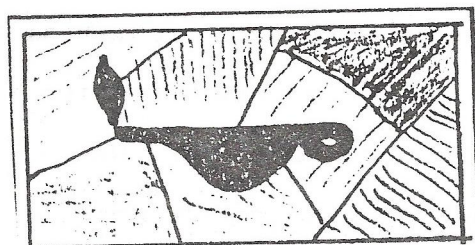
התקרבונו לגבול בגשם זלעפות וקור אמיתי. הראשונים כבר חצו את הגבול, ולפתע נשמעו יריות. בדיוק עבר משמר גרמני. נאלצנו לחזור מעט ולהחליט מה עושים, האם חוזרים לצרפת או מחכים. לאחר ויכוח סוער, הוחלט לחכות עד הבוקר ולעבור, וכך עשינו, למרות שבגדינו היו ספוגים במים ונאסר עלינו להדליק אש בכדי להתחמם.

בספרד הגענו לפמפלונה, שם הוכנסו לתחנת משטרה כדי להזדהות. האנשים נרדמו וכל העת היה צריך להעירם. הצטרכנו לומר שגילנו מעל 30 או פחות מ-18. אחרת היונו נלקחים למחנות מרנדה לעריקים.

משם עברנו לעיירה לייזה, שם גרתי אצל ספר ונתתי שיעורי התעמלות אורטופדית ושיעורי התעמלות רגילים לקבוצה.

אח"כ עברנו למדריד, שם היו אמורים לחכות לנו מהג'וינט, אך מכיוון שאיש לא חיכה לנו בתחנה - הוכנסנו לבית-סוהר, וכמעט גילחו את ראשינו. בצהריים באו להוציא אותנו. הג'וינט דאג לכל: מלון, כסף, ביגוד. לאחר זמן-מה הגיעו סרטיפקטים, ויצאנו לקדיס, שם פגשתי שוב את כל הבורחים שהכרתי מהמחנה. עלינו לאוניה GUINEE. בהפלגה ראינו מדי פעם את הצוללות, שעלו לבדוק איזו אוניה עוברת.

בארץ ישראל הוכנסנו למחנה בריטי (זהו המחנה היחיד בו היו לילו טל ולילו כהן), שם תוחקרנו על ביצורי הגרמנים, ואחר-כך הגענו לשדה-נחמיה.

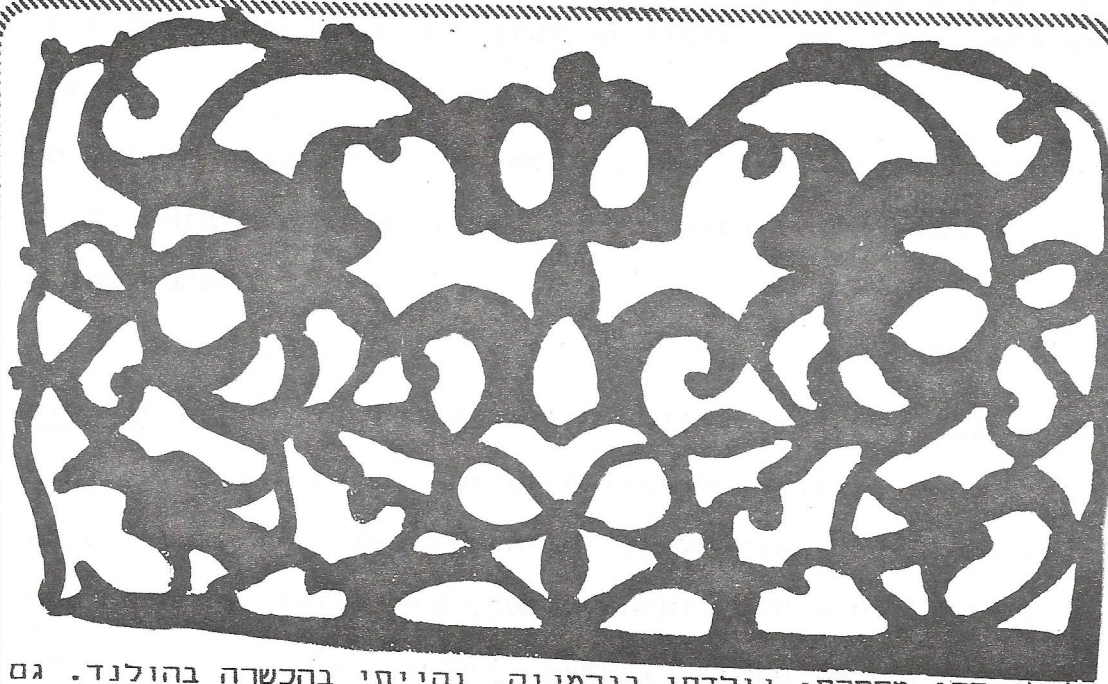


כל 5 שנים אנו נפגשים בגלעד או ביקום, כל הקבוצה שהגיעה יחד.

עם האנשים שעזרו לנו להימלט מהולנד - אנו בקשר מכתבים עד היום. אנשים אלה אף ביקרו בארץ, וזכו להיות שותפים בטכס בכנסת ישראל.

לילו טל מספרת: נולדתי בגרמניה. ב-1933, בגיל 12, עברתי עם הורי להולנד. הייתי 10 שנים נפלאות בהולנד, והשתייכתי ל"מכבי-צעיר". ב-1943 כבר הייתי נשואה לבעלי הראשון, רפי. אנו הסתתרנו, ואותו איש הקשר של הרמן, שלה איתנו בדרך דומה עד לפירנאים. בדרך, בטולוז, נאלצנו להישבע בטכס בחדר חשוד, לאור נרות, שנתגייס לבריגדה כשנגיע לארץ. במשך 3 ימים חצינו את הפירנאים, שם הרגו את מורה הדרך, ועד היום איננו יודעים האם נרצה ע"י הגרמנים, או ע"י הרזיסטנס, משום שטענו שאינו אמין. חזרנו לצרפת והצלחנו לחצות בפעם השניה. משם המשכנו ללורידה, ברצלונה וקדיס.





לילו כהן מספרת: נולדתי בגרמניה, והייתי בהכשרה בהולנד. גם אני עברתי כמעט את אותה הדרך. לאחר שהסתתרת בהולנד, עברתי לעבוד בצרפת, וע"י אותה רשת של ווסטרפילד, ניצלנו לודי ז"ל ואני, וקיבלנו מקום לגור בו.

אנו הצלחנו לעבוד את הפירנאים רק בנסיון השלישי ב-17.7.44. בלירידה בספרד, פגשנו שוב את לילו טל, אותה הכרתי כבר ב"מכבי צעיר". ב-5.11.44 הגענו ארצה.

ללודי ולי היו משפחה וחברים בארץ, ולכן קודם טיילנו וביקרנו אצל כולם, והגענו לחוליות רק בסוף דצמבר, בגשם שוטף ובבוץ עמוק. קיבלו אותנו נחמד מאד. היו כאן כבר 7 אנשים שבאו באותה האוניה, והתקבלנו כאן בקומזיק עם מטעמים. קיבלנו חדר נחמד, עם כורסא ממוטות מטאטאים ושקים. אחרי הקומזיק לקח כל אחד מהחדר מה שהיה שייך לו, ונשארו 2 מיטות ושני שרפרפים... אך גם כך שמחנו מאד בחלקנו.

שמעה ורשמה: רונית קורן.